

Strid om Kramnitse - og de andre -itser

Gammeltoft, Peder; Knudsen, Bo Nissen

Publication date:
2017

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Gammeltoft, P., & Knudsen, B. N. (2017, maj 4). Strid om Kramnitse - og de andre -itser.

04. maj 2017

Strid om Kramnitse - og de andre itser

VENDISKE STEDNAVNE De fleste danskere har nok i skolen – eller senere – hørt historierne om middelalderens danske korstog i Østersø-området, og ikke mindst valdemarstidens kampe med venderne er som regel en fast del af historieundervisningen. Venderne efterlod sig dog også spor i det danske sprog – og ikke mindst i stednavne som der nu er strid om.

Forholdet til venderne – og de andre slaviske folk omkring Østersøen – havde mange flere aspekter end blot krig, sørøveri og korstog. Ikke bare var der ægteskaber mellem danske og slaviske fyrstefamilier, og kongenavet *Valdemar* (*Vladimir*) er ligesom det ærkedanske *Preben* i sig selv af slavisk oprindelse, men af stednavnematerialet kan vi se at der også var slaviske bosættelser på de danske øer.

Den slaviske indflydelse på det danske stednavnemateriale er ganske varieret. Den mest synlige del af indflydelsen udgøres af de bebyggelsesnavne på -itse som vi finder på Lolland og Falster, og

En strid om det – muligvis – vendiske stednavn Kramnitse på Lolland blev taget op af DR's [Aftenshowet](#) den 3. maj.

bl.a. *Tillitse*, *Binitse* og *Kuditse* synes med stor sikkerhed at have slavisk oprindelse. I stednavne er -itse et afledningselement som anvendes til at angive at byen består af folk som er knyttet til den person hvis navn indgår i forleddet af stednavnet.

Mere usikkerhed er der om navne som *Billitse*, *Boridtse*, *Jerlitse*, *Korbelitse*, *Korselitse*, *Kåberlitse*, *Revitse* og *Ullitse* – og ikke mindst *Kramnitse* som for tiden er centrum i en strid om retskrivning, da lokale beboere ønsker at navnet skal have den autoriserede stavemåde *Kramnitze* med z.

Et navn af usikker oprindelse

Den første skriftlige omtale vi kender af Kramnitse, er ikke fra middelalderen, men forekommer så sent som i 1682 hvor et engstykke omtales som *Osten Krammesze Eng*. Den sene omtale kunne, sammen med 1682-stavemåden, tyde på at der snarere er tale om dansksproget stednavn sammensat af

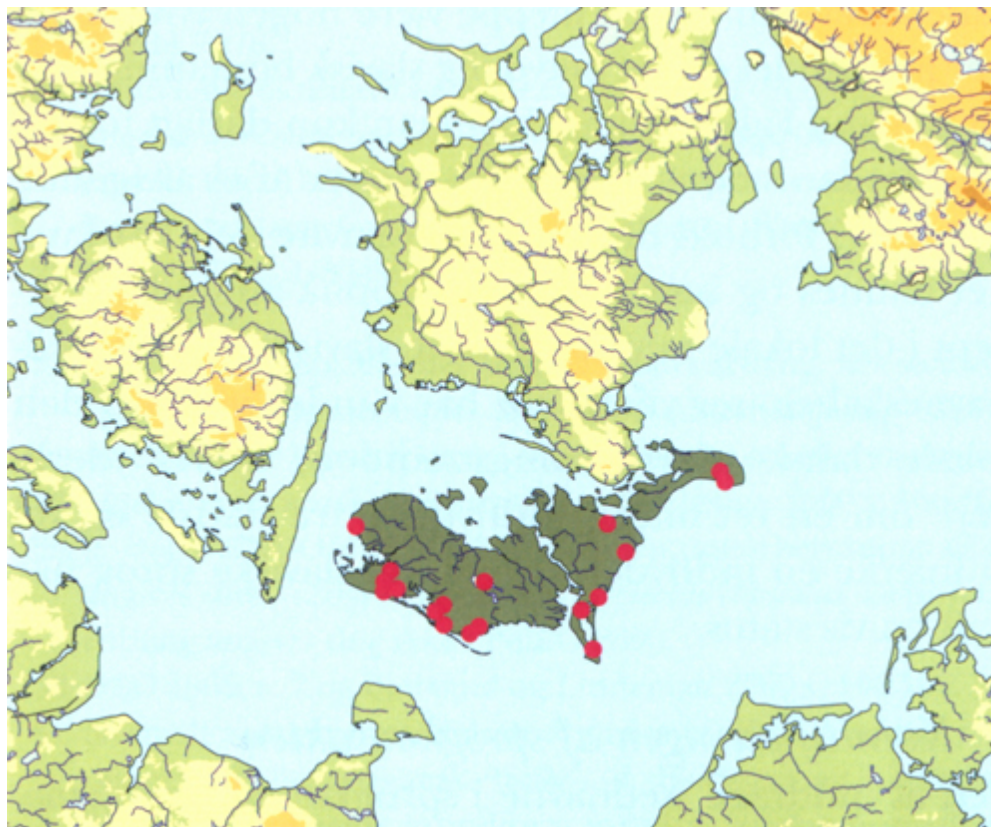
navneelementet *kram* 'handel, butiksvare' og enten *hus(e)* eller *næs*, hvoraf det første virker mest sandsynligt.

I så fald skulle navnet siden være blevet omtolket som et navn på *-itse* med forbillede i de andre navne af samme type i området. Det kan ikke udelukkes på sprogvidenskabelig basis, men på samme måde kan det heller ikke udelukkes at der er tale om et slavisk navn. I så fald er oprindelsen af forleddet *kram*-dog uklar, omend det har været foreslået at det kan have forbindelse med slaviske ord som beskriver sumpet terræn.

Der er med andre ord ingen klare sproghistoriske argumenter for at navnet skulle staves med *z*, men den normale praksis i [Stednavneudvalget](#) for [autorisering af stednavne](#) er at tage hensyn til lokale ønsker som i øvrigt ikke strider mod danske retskrivningsprincipper. Så hvis det viser sig at der i Lolland Kommune er et bredt ønske om en anden stavemåde, kan det ikke udelukkes at stavemåden med *z* ender med at blive autoriseret.

Mange andre elementer

Stednavnene på *-itse* er dog langt fra den eneste navnetype med slaviske elementer. En del naturnavne på f.eks. **gorka* 'lille bjerg, bakke' synes også at have rent slavisk ophav. De kendes bl.a. i naturnavne som *Gorke* på Møn og Falster, *Gorkehøj* på Falster og *Gurkebakke* på Møn.

Stednavne af slavisk oprindelse. De røde prikker angiver bebyggelsesnavne, mens det mørkegrønne område angiver området hvor der også forekommer naturnavne af slavisk oprindelse eller med oprindelige slaviske ord: Lolland, Falster og Møn. Illustration fra [Hikuin](#) 35.

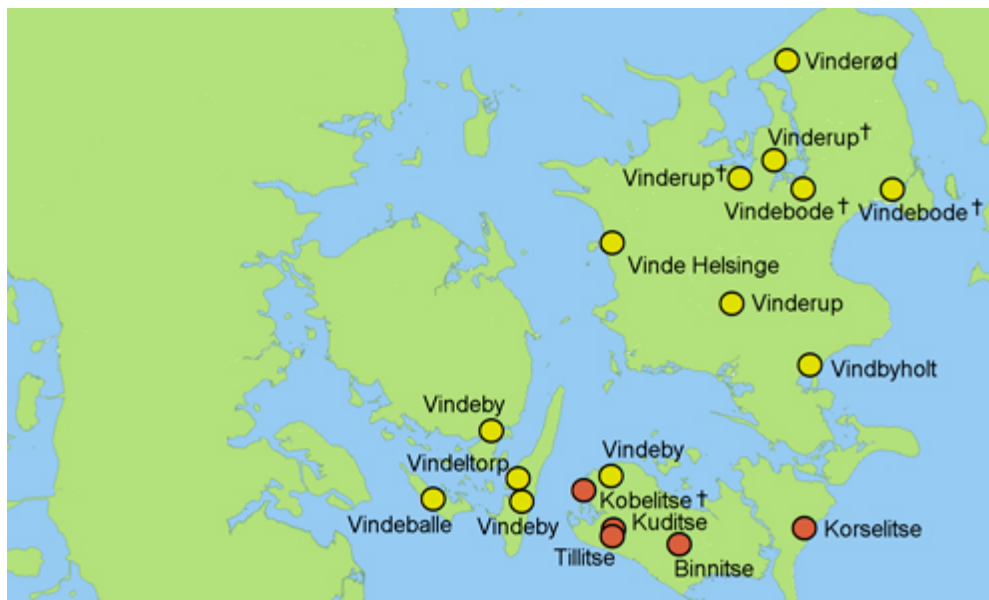
typen *Vindeby*, *Vinderup*, *Vindeballe*, *Vinderød* osv. som ikke indeholder slavisk ordstof, men hvor forleddet *vinde*- fortæller at bebyggelsen på den ene eller den anden måde har været knyttet til vendere – måske ligefrem befolkningen af vendere.

Denne type navne finder vi over hele Sjælland og i det meste af det sydlige Danmark, inklusiv i det nuværende Schleswig-Holstein hvor *Winnemark* ved Slien sandsynligvis er et navn af samme type.

Sammen med navne med bl.a. elementet **brod* 'vadested' osv. forekommer de på Lolland-Falster og Møn, og der er altså tale om en meget begrænset og lokal påvirkning. Det præcise antal stednavne er dog svært at fastsætte, da en række af dem er usammensatte og derfor kan være svære at skelne fra rene danske stednavnedannelser af indlånt ordstof.

Vinderne i navneræset

En helt tredje type stednavne som vidner om den vendiske indflydelse, er de mange navne af

Navne på *-itse* er koncentreret på Lolland og Falster, mens *vinde*-navne findes i en noget større del af Danmark. Dertil kommer altså muligvis *Kramnitse* på Lolland og *Winnemark* i Slesvig. Illustration af [Johnny G.G. Jakobsen](#).

Den slaviske indflydelse gør sig altså bemærket gennem en levende og, lokalt set, ganske omfattende navngivning. Alt i alt er der næppe tvivl om at der har fundet en ret betydelig slavisk bosætning sted på Lolland-Falster, for ellers kan man kun dårligt forklare hvordan stednavnekonstruktioner af så afvigende karakter i forhold til danske stednavne dels har kunnet dannes og især har kunnet opnå almindelig accept i det lokale samfund.

Peder Gammeltoft & Bo Nissen Knudsen

Relaterede nyheder

Fynsk opgør om d'erne i Faldsled

09. dec. 2016

Navnet på vikingeborgen

05. sep. 2014

Preben

01. jan. 2012

Aarhus

01. okt. 2010

Kontakt

[Peder Gammeltoft](#) er lektor i navneforskning og formand for Stednavneudvalget.

gammelt@hum.ku.dk

Tlf. +45 3532 8570

[Bo Nissen Knudsen](#) er AC-medarbejder ved Nordisk Forskningsinstitut

nissen@hum.ku.dk

Tlf. 3035 0172

Litteratur

Friederike W. Husted: *Stednavne af slavisk oprindelse på Lolland, Falster og Møn*. København 1994.

Peder Gammeltoft & Jakob Povl Holck: Regionalitet og sproglig kontakt i vikingetid og middelalder. Strofer om silke og ærlig pæl. In: *Hikuin* 35. Højbjerg 2008.

Nordisk Forskningsinstitut
Københavns Universitet
Njalsgade 136
2300 København S

Kontakt:
Peder Gammeltoft
gammelt@hum.ku.dk